

aantasten

Het bereik van het Hebreeuwse woord.

Het stamwoord bestaat uit de drie radicalen נ / N, ג / G en פ / Ng en is een werkwoord. Het komt alleen voor in het Hebreeuws en het Aramees en niet andere Semitische talen. In die talen zijn er nog enkele werkwoorden die de eerste twee radicalen gemeen hebben, maar elk een andere derde radicaal. Ze hebben allen een vergelijkbare betekenis:

1. נָגַח / NáGàCh. Het komt niet vaak voor en heeft meestal betrekking op het stoten van de dieren met hun horens. Qal en Pi'él kunnen het beste met 'rammen' vertaald worden, hoewel in het Nederlands dan over 'storten' wordt gesproken, maar het werkwoord 'stoten' heeft in het Nederlands een brede betekenis en kan daarom beter met een Hebreeuws werkwoord met een vergelijkbaar brede betekenis verbonden worden, zoals נָקַע / TáQàNg. De reflexieve Hithpa'el komt maar één keer voor, nl. in Dan.11:40. Daar gaat over de eindtijd, waarin de koning van het Zuiden 'zich stoot' aan (אָם / AieM) de koning van het Noorden. Het is de koning van het Noorden die de eerste schade toe brengt en niet andersom. De koning van het Zuiden ramt zichzelf aan de koning van het Noorden.

De enige afleiding, het adjectief נָגַח / NáGGàPh, komt maar twee keer voor nl. in Ex.21:29 en 36. Het gaat in beide gevallen om een 'stotig' dier; 'rammerig' zou ook kunnen.

2. נָגַח / NáGàN, het heeft steeds betrekking op het bespelen van instrumenten; het gaat vooral om snaarinstrumenten, waarop 'geslagen' wordt ofwel 'getokkeld'. Het komt alleen in de Pi'el voor, behalve in Ps.68:26 waar de Qalvorm wordt gebruikt. Het afgeleide zelfstandige naamwoord נָגִינָה / NáGieJNáH betekent 'tokkeling' of 'tokkellied'. Het afgeleide zelfstandig naamwoord מְנַגֵּנָה / MÀN^cGieJNáH komt alleen voor in Klaagl.3:65 en kan daar met 'betokkeling' vertaald worden.

3. נָגַח / NáGàPh. Dit werkwoord komt vooral voor in de Qal en de Niph'al en één keer in de Hithpa'el. Qua betekenis komt het dichtbij נָגַע / NáGàNg, maar ook bij het grote werkwoord נָכַח / NáKáH, dat het beste met 'slaan' kan worden vertaald¹. Het werkwoord נָגַח / NáGàPh kan adequaat met 'steken' worden vertaald. Het afgeleide zelfstandig naamwoord נָגַח / NèGèPh kan met 'steek' worden vertaald en wordt net als het werkwoord b.v. gebruikt t.a.v. wat de 'plagen van Egypte' worden genoemd; in deze hoofdstukken van Exodus wordt daarvoor aker het werkwoord נָגַע / NáGàNg en zijn afgeleid zelfstandig naamwoord gebruikt.

Bij de weergave van deze een radicaal verschillende Hebreeuwse werkwoorden kunnen we in de Nederlandse vertaling deze hoorassociaties niet weergeven, maar we moeten ze ook consequent onderscheiden. We keren terug naar het Hebreeuwse woord נָגַע / NáGàNg.

1. Zie Kooij S blz. 197.

Het werkwoord.

Het komt vele malen voor in de Qalvormen. Het wordt meestal met het neutrale ‘aanraken’ vertaald, maar krijgt even vaak een hardere betekenis. Dat kan met het Nederlandse ‘raken’ bereikt worden. Maar de gevolgen van dit ‘raken’ zijn sterker. Daarom wordt in die gevallen gekozen voor ‘aantasten’. Dan kan de basisbetekenis met ‘tasten’ worden weergegeven. Voor deze vertaling kiezen we hier, ook omdat we dan ook nog voor be-tasten kunnen kiezen. In enkele teksten uit de profeten kiezen lexica en vertalers voor het vlakke ‘reiken’, c.q. ‘bereiken’ (zoals in Jona 3:6), maar waarom? We gaan deze teksten na.

Jes.16:8.

SV

.... zij (de heren der heidenen²) **reiken**
tot Jaëzer toe, zij dwalen door de
woestijn.

Eigen vertaling

....tot JàNgéZèR **tasten zij aan**, zij tuimelen³
in het inbrengveld.

Jer.4:10.

.... Gijlieden zult vrede hebben -,
terwijl het zwaard tot aan de ziel **raakt**.

vrede is aan het geschieden voor jullie;
en voorts **tast aan** het zwaard tot de
lichaamziel toe.

In Jer. 4:19 gaat het om een vergelijkbare context. in Micha 1:9 eveneens.

Jer.48:32.

.... uw wijnranken zijn over de zee gegaan,
zij hebben **gereikt** tot Jaëzers zee;....

de wijnstokken jouwer steken de zee over,
tot de zee van JàNgéZèR **tasten** zij;.....

Jer.51:9.

.... want zijn (Babels) oordeel **reikt**
tot aan den hemel.....

..... ja, naar de helftenhemel **tast** zijn
stelregeling.....

Conclusie:

de vertaling ‘reiken’ is te vlak.

In twee teksten tenslotte, nl. Ezra 3:1 en Neh.7:73, wordt dit werkwoord in de Qal gebruikt wanneer wij in het Nederlands spreken over ‘het aanbreken van een nieuwe tijd’. Voor ‘breken’ gebruikt het Hebreeuws dus ‘tasten’ intransitief, zoals in het Nederlands ‘breken’ intransitief gebruikt kan worden. In een concordante weergave zou in deze twee teksten gekozen kunnen worden voor de vertaling ‘bij het tastbaar worden van de zevende maand’ (Ezra 3:1).

Het werkwoord komt in de Niph’alvorm alleen voor in Joz.8:15 en kan daar met ‘aangetast worden’ worden vertaald.

In de Pi’el komt het drie keer voor. Het kan dan met ‘aantasten’ vertaald worden.

De Hip’ilvormen komen veel vaker voor. De basisbetekenis ‘doen (aan-)tasten’ komt het meest frequent voor. Deze betekenis kan ook in veel van die teksten worden aangehouden, die in de lexica en de vertaling worden vertaald met Qalbetekenissen.

2. Hebr.: בְּעֵלֵי גוֹיִם / BàngæLéJ GóWJieM = de bezitters van naties.

3. Hebr.: תָּעַד / TàngáH, de vertaling ‘dwalen’ is te neutraal.

Maar ook hier ontwikkelen zich andere betekenissen zoals bij de Qalvormen Het verdient de voorkeur om in deze tekst geen Nederlandse woordkeuze te nemen, die met die Qalvormen overeenkomen. Beter is het dan in sommige tekst voor 'tastbaar maken' te kiezen.

In Gen.28:12 lezen we dan:

Eigen vertaling	SV
.... en zijn eersteel (van de ladder) welker opperst aan den hemel raakte...
tastbaar makend hemelhelftenwaarts...	

In andere teksten zoals in Esther 6:14 kan voor 'komen aantasten' gekozen worden. In al deze teksten blijkt uit het verband, dat de actie krachtadig is.

In Lev.5:7 wordt de hiph'ilvorm van dit werkwoord gebruikt om aan te duiden wat in iemands macht ligt, in iemands hand, wat hij kan opbrengen: (letterlijk) ware't dat niet toetastend is de hand zijner wat nodig is.

Het afgeleide zelfstandig naamwoord נָגַע / NèGàNg.

Het kan in vrijwel alle teksten met 'aantasting' vertaald worden. Zowel bij de zogenaamde plagen van Egypte als bij de melaatsheid gaat het om 'aantastingen'. Het Nederlandse 'aantasting' kan net als het Hebreeuwse woord ook de aangetaste zaak of aangetaste persoon aanduiden.

Hiermee is de vertaling (aan- / be-)tasten voldoende beargumenteerd.

Gevolgen voor de betekenis van de teksten

Het Hebreeuwse woord duidt allereerst aan wat er met de getroffenste gebeurt. Het zegt weinig of niets over de aard en de werking van de actie zelf. Dat ligt bij het Nederlandse woord 'plaag' juist omgekeerd. De klemtoon valt bij dit woord op wat er gebeurt en minder op wat het aanricht. Dat blijkt in bv. Deut.17:8 en 21:5. Daar gaat het om wat mensen bij elkaar aanrichten.

Dit 'tastende' en dus ook soms 'aantastende' karakter is voor het verstaan van alle teksten waarin dit woord voorkomt, van wezenlijk belang.